

FoU-RAPPORT

Helse, miljø og sikkerhet i landbruket

Et studieprogram utviklet ved Nord universitet i samarbeid med Troms landbruksfaglige senter og Norsk landbruksrådgivning HMS

Per-Christian Borgen

Nord universitet
FoU-rapport nr. 13
Bodø 2017

www.nord.no

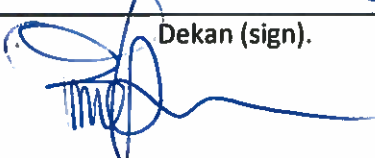
Helse, miljø og sikkerhet i landbruket

Et studieprogram utviklet ved Nord universitet i
samarbeid med Troms landbruksfaglige senter og
Norsk landbruksrådgivning HMS

Per-Christian Borgen

Nord universitet
FoU-rapport nr. 13
ISBN 978-82-7456-773-3
ISSN 2535-2733
Bodø 2017

Godkjenning av dekan

Tittel: Helse, miljø og sikkerhet i landbruket: Et studieprogram utviklet ved Nord universitet i samarbeid med Troms landbruksfaglige senter og Norsk landbruksrådgivning HMS	Offentlig tilgjengelig: Ja	Publikasjonsnr. FoU-rapport nr. 13
	ISBN 978-82-7456-773-3	ISSN 2535-2733
	Antall sider og bilag: 11 sider, 2 vedlegg	Dato: 31.08.17
Forfatter(e) / prosjektmedarbeider(e): Per-Christian Borgen	Prosjektansvarlig (sign). 	
	Dekan (sign). 	
Prosjekt: Helse, miljø og sikkerhet i landbruket	Oppdragsgiver(e) Troms landbruksfaglige senter og Norsk landbruksrådgivning HMS	
	Oppdragsgivers referanse	
Sammendrag: Rapporten oppsummerer utviklingen og gjennomføringen av studieprogrammet <i>Helse, miljø og sikkerhet i landbruket</i> (15 studiepoeng) ved Nord universitet i studieåret 2015/2016. Studieprogrammet ble utviklet på oppdrag av og i samarbeid med Troms landbruksfaglige senter ved Senja videregående skole og Norsk Landbruksrådgivning HMS.	Emneord: Helse, miljø og sikkerhet, landbruk	
Summary: The report summarizes the development and implementation of the <i>Health, Environmental, and Safety in agriculture</i> study program (15 credits) at Nord University in the academic year 2015/2016. The study program was developed on behalf of, and in collaboration with, the Troms Agricultural Centre at Senja secondary school and the Norwegian Agricultural Extension Service HMS.	Keywords: Health, Environmental and Safety activities, Occupational Health and Safety, agriculture	

Forord

Denne rapporten oppsummerer utviklingen og gjennomføringen av studieprogrammet *Helse, miljø og sikkerhet i landbruket* (15 studiepoeng) ved Nord universitet i studieåret 2015/2016.

Studieprogrammet er utviklet på oppdrag av og i samarbeid med Troms landbruksfaglige senter ved Senja videregående skole og Norsk Landbruksrådgivning HMS.

Rapporten er skrevet av førstelektor Per-Christian Borgen, som både har vært prosjektleder for utviklingen av studiet ved Nord universitet og fagansvarlig for selve gjennomføringen av studieprogrammet. Det er med andre ord ingen nøytral evaluering som presenteres.

Rapporten er først og fremst ment som en foreløpig oppsummering av prosjektet til internt bruk ved Nord universitet og eventuelt hos våre to samarbeidende organisasjoner, Troms landbruksfaglige senter og Norsk Landbruksrådgivning HMS. Den inneholder ingen budsjettoversikt eller regnskapstall.

1. Bakgrunn

Hanne Storteig ved Troms landbruksfaglige senter ved Senja videregående skole og Halle Arnes ved daværende Landbrukets HMS tjeneste (senere Norsk Landbruksrådgivning HMS), rettet i januar 2014 en henvendelse til visedekan Bodil Svendsgård ved Enhet for sykepleie og helsefag, Profesjonshøgskolen, Universitetet i Nordland (senere Nord universitet).

Henvendelsen hadde som formål å avklare om det var mulig å utvikle et studietilbud i form av et oppdragsstudium med helse, miljø og sikkerhet (HMS) i landbruket som tema.

Det har ikke tidligere vært gitt studietilbud på universitetsnivå om HMS-arbeid i landbruket, til tross for at sektoren til dels er meget utsatt, bl.a. med hensyn til brann og ulykker.

Landbruksnæringen består av både tradisjonelt landbruk med små og store enheter, og salg av tjenester, produkter og aktiviteter av ulike slag. Dette skaper mange utfordringer, både for gården som arbeidsplass og for familien som bor på gården. I tillegg er næringen i rask utvikling. Gårdene blir større, og mange tilbyr tjenester og aktiviteter som medfører at flere ansatte blir involvert i driften.

HMS-kompetanse er viktig i alle næringer for å gjennomføre systematiske tiltak og skape en positiv utvikling i virksomheten. Godt HMS-arbeid kan bidra til både reduksjon av ulykker og nestenulykker, lavere sykefravær, mindre turnover og motiverte medarbeidere.

Etter innledende samtaler ble det 23.01.14 avholdt et møte i Bodø hvor alle parter var representert. Møtet resulterte i at partene ble enige om å undersøke nærmere om hvordan et slikt studietilbud kunne la seg finansiere og organisere, med tanke på mulig oppstart i 2015.

Førstelektor Per-Christian Borgen ble bedt av visedekan Bodil Svendsgård om å oppsummere de innspillene som var kommet i løpet av møtet vedrørende organiseringen av og innholdet i et nytt studietilbud, med tanke på det videre utviklingsarbeidet.

2. Utvikling av studieprogrammet

Våren 2014 ble det etablert en arbeidsgruppe som skulle utvikle det nye studietilbudet. Per-Christian Borgen har vært med i arbeidsgruppen som prosjektleder ved Nord universitet. Hanne Storteig har deltatt som prosjektansvarlig for Troms landbruksfaglige senter. Fagkoordinator Halle Arnes har representert Norsk landbruksrådgivning HMS. I tillegg har ledere i de tre organisasjonene, bl.a. Bodil Svendsgård, vært involvert for å få de formelle sidene ved utviklingsarbeidet på plass.

Ved Nord universitet har rådgiver Isabell Kibsgaard ivaretatt ansvaret som studieveileder og det administrative arbeidet knyttet til bl.a. formell opprettelse av studieprogrammet og kontakten med Opptakskontoret ved Nord universitet, samt avklaring av økonomiske og administrative spørsmål i samråd med våre to samarbeidende organisasjoner.

3. Arbeidsdelingen mellom partene

Nord universitet har hatt hovedansvaret for å utvikle studieprogrammet, dvs. utvikle det faglige innholdet, planlegge undervisningen, utforme timeplaner, fastsette pensum, kontakte og inngå kontrakter med gjesteforeleserne, foreta konstruksjon av eksamen og gjennomføre sensureringen av eksamensbesvarelsene med både intern og ekstern sensor mm.

Undervisningen har funnet sted i universitetets lokaler i Bodø. For dette arbeidet har man kunnet sende faktura på et avtalt beløp til initiativtakerne bak oppdragsstudiet.

Hanne Storteig og Halle Arnes har fremmet en rekke forslag til aktuelle tema og mulige gjesteforelesere, samt gitt løpende tilbakemelding på utviklingsarbeidet. Både de og de organisasjonene de representerer, har vært ansvarlige for å innhente finansieringen av studiet, i form av økonomiske midler fra Matmerk, Troms fylkeskommune, Nordland fylkeskommune og Fylkesmannen i Troms. Troms landbruksfaglige senter og Norsk Landbruksrådgivning HMS har også stått for rekruttering av deltakerne. Storteig og Arnes har begge vært tilstede ved store deler av undervisningen og har også deltatt som gjesteforelesere.

4. Studieprogrammets mål, struktur, organisering og innhold

Helse, miljø og sikkerhet i landbruket (15 studiepoeng)

Studieprogrammet har som mål å gi nødvendige kunnskaper til å arbeide systematisk med helse, miljø og sikkerhet, og forståelse for sammenhengen mellom arbeidsmiljø og helse. Studiet er tverrfaglig og er lagt opp slik at det skal kunne gjennomføres samtidig som man er i tilnærmet full jobb. Studieprogrammet har en ramme på 15 studiepoeng og består av to emner på henholdsvis 10 studiepoeng (Del 1) og 5 studiepoeng (Del 2). Det gjennomføres som et deltidsstudium over to semestre. Undervisningen vil ha et samlet omfang på ca. 30 timer og vil bli organisert som tre undervisningssamlinger med relativt konsentrert undervisning, hovedsakelig forelesninger. Hver samling består av to undervisningsdager (tirsdag og onsdag). Mellom samlingene holder studentene kontakten med universitetet ved hjelp av det elektroniske læringsverktøyet Fronter, samt e-post og telefon.

Fagansvarlig for studieprogrammet er førstelektor Per-Christian Borgen.

Målgruppen for studiet er mennesker som arbeider i landbruket, ledere, tillitsvalgte, rådgivere, Inn på tunet-virksomheter og reiselivsbedrifter i landbruket med flere, og for at det skal passe for flest mulig legges det til vinterhalvåret. Studentene må betale en studieavgift på kr. 6000, en egen studieavgift på kr. 2000 for den nettbaserte delen (som alle som tar dette kurset må betale), i tillegg til ordinær semesteravgift. Studieprogrammet er et selvstendig kortere studietilbud på bachelornivå (100-nivå), men kan inngå som del av en bachelorgrad. Opptak av inntil 20 studenter skjer på bakgrunn av generell studiekompetanse eller realkompetanse, hvor utdanning, alder og antall år med erfaring fra landbruksnæringen tillegges spesiell vekt.

Etter endt utdanning skal kandidaten ha *kunnskap* om sentrale temaer, problemstillinger begreper og arbeidsmetoder innen fagområdet helse, miljø og sikkerhet, samt grunnleggende *ferdigheter* i bruk av internkontroll som arbeidsmetode i det systematiske HMS-arbeidet, og være i stand til å delta i planlegging og gjennomføring av systematiske tiltak. Læringsmål for *generell kompetanse* er at kandidaten skal kunne anvende sine kunnskaper og ferdigheter slik at det bidrar til å fremme et systematisk forbedringsarbeid på HMS-området og god praksis i det daglige HMS-arbeidet.

Del 1 – HM102H Arbeidsmiljøopplæring – nettbasert (10 studiepoeng)

Del 1 er identisk med det eksisterende studietilbudet HM102H *Arbeidsmiljøopplæring*.

Studiet er et nettbasert studium og fagansvarlig er universitetslektor Erlend Hagenes.

Representantene for Troms landbruksfaglige senter og Norsk Landbruksrådgivning HMS ønsket imidlertid at det ble organisert en egen undervisningssamling i tilknytning til dette i utgangspunktet rent nettbaserte studietilbudet. Denne første samlingen er plassert ved starten på det første semesteret, som en forberedelse til nettstudiet og det påfølgende studieemnet. Samlingen går over to dager, tilsvarende 10 - 12 undervisningstimer. Det faglige innholdet i undervisningssamlingen vil legge vekt på grunnleggende emner innen HMS-lovgivningen, internkontroll som lovpålagt verktøy, aktører med ansvar for HMS-arbeidet, og andre sentrale teorier og begreper som belyser mål, virkemidler og arbeidsprosessen ved HMS-arbeid.

Eksamen avlegges som en nettbasert hjemmeeksamen (Multiple Choice) på det tidspunkt kandidaten ønsker det. Hovedregelen er at HM102H *Arbeidsmiljøopplæring – nettbasert* skal være bestått før oppstart på HM108H *HMS-arbeid i landbruket*.

Del 2 – HM108H HMS-arbeid i landbruket (5 studiepoeng)

Del 2 er et nytt emne på 5 studiepoeng som betegnes *HMS-arbeid i landbruket*. Denne delen av studieprogrammet er utviklet spesielt for mennesker med tilknytning til landbruket. Et emne på 5 studiepoeng kan ikke omfatte alle de forhold som til sammen utgjør fagområdet HMS. Her må man konsentrere seg om noen tema og innfallsvinkler, mens andre velges bort. Det belyser både generelle problemstillinger og tematikk som er mer spesifikk for landbruket. Både psykososiale, organisatoriske og fysisk-kjemiske arbeidsmiljøfaktorer, samt emner som kvalitetssikring (Matmerk) og ytre miljø, inngår. HM108H *HMS-arbeid i landbruket* skal holde samme faglige (akademiske) nivå som andre kurs på bachelornivå, og samtidig legges opp slik at det møter de forventningene som finnes i landbruket.

Kurset vil ha som mål å gi studentene kunnskap og kompetanse til å arbeide med systematisk HMS-arbeid som en del av sitt daglige arbeid i landbruket. Etter endt utdanning skal studenten ha *kunnskap* om sentrale temaer, teorier, begreper, problemstillinger og arbeidsmetoder med relevans for systematisk HMS-arbeid i landbruket, samt ha grunnleggende *ferdigheter* i bruk av internkontroll av helse, miljø og sikkerhet (IK-HMS)

som arbeidsmetode i landbruket, kunne forstå og anvende de mest sentrale fagbegrepene på området og være i stand til å delta i planlegging og gjennomføring av systematiske tiltak. Mål for *generell kompetanse* er at studenten skal kunne anvende sine kunnskaper og ferdigheter slik at det bidrar til å fremme et systematisk HMS-arbeid i landbruket.

Emnet er utgangspunkt for to undervisningssamlinger, hver av dem med en varighet på to dager, tilsvarende 10 undervisningstimer. Undervisningen tilhørende dette emnet har følgelig en samlet ramme på 20 timer. Undervisningen blir gitt av fagansvarlig Per-Christian Borgen og en rekke gjesteforelesere med spesialkunnskap innen ulike emner. I tillegg benytter Nord universitet den elektroniske læringsplattformen Fronter for å kommunisere med studentene mellom samlingene, samt vanlig e-post og telefon.

Kurset avsluttes med en eksamen, som vil bli organisert som en skriftlig hjemmeeksamen med en varighet på en uke. Pensum har et omfang på ca. 400 – 500 sider og fremgår av pensumlisten (se Vedlegg 1).

5. Undervisningssamlingene

Den første undervisningssamlingen er egentlig bare støtteundervisning (i ordets beste forstand) til HM102H *Arbeidsmiljøopplæring – nettbasert*, men skal også legge faglig grunnlag for fortsettelseskurset HM108H *HMS-arbeid i landbruket*. Hensikten er å gi en samlet introduksjon til fagområdet helse, miljø og sikkerhet, og å bygge opp et felles faglig utgangspunkt, begrepsapparat og forståelsesramme i studentgruppen. Tematisk vil samlingen være konsentrert om tre innfallsvinkler til HMS-arbeid, nemlig arbeid, arbeidsmiljø og arbeidsmiljøloven (aktører, ideologi og lovverk), forebyggende arbeid, helsefremmende arbeid og inkluderende arbeid, og Internkontroll som verktøy i HMS-arbeidet.

I den andre samlingen gis en kort innføring i sentrale organisasjonsteoretiske begreper, og det vil videre bli lagt vekt på å vise hvordan formell og uformell organisasjonsstruktur kan påvirke arbeidsmiljøet i en virksomhet. Dessuten vil denne samlingen inneholde en oversiktsforelesning med utgangspunkt i begrepet psykososialt arbeidsmiljø, i tillegg til utvalgte emner som f. eks. stress, sykefravær og tankegangen bak Inkluderende arbeidsliv.

Den tredje samlingen har et noe mer naturvitenskapelig preg enn de øvrige. Fokus rettes mot kjente arbeidsmiljøfaktorer innenfor tradisjonelt vernearbeid, som f. eks. kjemikalier, løsningsmidler, gass, støv, støy, vibrasjoner, varme og kulde, brann, arbeidsulykker, belastningslidelser og forurensning av det ytre miljø.

Det er ikke vanntette skott mellom de ulike temaene, og rekkefølgen mellom forelesningene vil kunne variere noe avhengig av når våre gjesteforelesere har mulighet til å forelese. For nærmere informasjon om undervisningen i studieåret 2015/2016, se timeplanen (Vedlegg 2).

6. Evaluering etter den første utgaven av kurset i 2015/2016

Den tredje samlingen ble avsluttet ved at det ble avholdt en evaluering, hvor studentene fikk anledning til å gi sin vurdering av studiet. I tillegg til studentene og våre samarbeidspartnere, deltok også Matmerk ved KSL-sjef Tom Roterud, Norsk bonde og småbrukarlag ved leder Merete Furuberg, og Norges Bondelag ved styremedlem Einar Frogner.

Evalueringen viste at studentene i hovedsak var fornøyde med studietilbudet, men de hadde også forslag til endringer. Alle disse forslagene er tatt vare på med tanke på det videre arbeidet. Blant de innspillene som kom, kan her nevnes noen som er av særlig interesse:

Opptaksprosessen i forkant av studiet var ikke god nok og må forbedres. Det ble for lite tid mellom universitetets tilbakemeldingen til søkerne med tilbud om studieplass, og frem til oppstarten av selve undervisningen (1. undervisningssamling). Spesielt for dem av deltakerne som driver egen virksomhet, ble tiden til å få en avløser/annen hjelp på gården svært knapp.

Det bør også tydeliggjøres bedre at det dreier seg om to separate studieemner, med separat eksamensavvikling.

Noen gav uttrykk for at de heller vil ha to samlinger av tre dager, enn tre samlinger av to dager. Dette vil redusere reiseutgiftene for deltakerne og er et relevant innspill. Men hensynet til innsparing av kostnadene for en flyreise må veies mot nytten ved å ha en samling ved oppstarten av studiene, som gir en innføring i faget før studentene skal gå i gang med den nettbaserte delen på egenhånd. Dessuten er et fravær fra arbeidet på to dager lettere å innpasse i driften enn et fravær på tre dager.

Et annet tema som ble diskutert, var balansen mellom generelle HMS-emner (som ikke bare er aktuelle i landbruket) og problemstillinger som er spesifikke for landbruksnæringen. Både fagansvarlig og representantene for våre to medarrangører, er av den oppfatning at studiet fortsatt bør være en blanding av generelle emner og undervisning som skreddersys og tilpasses spesielt for landbruket. Arbeidet med å tydeliggjøre det generelle fagstoffets relevans for og overføringsverdi til landbruksnæringen, forsterkes ytterligere. Dessuten kom det inn forslag på enkeltemner som med fordel kan styrkes i undervisningen, bl.a. helsefremmende arbeid, avløserens arbeidssituasjon og psykososialt arbeidsmiljø.

Som fagansvarlig for studieprogrammet ønsker Per-Christian Borgen at en eventuell andre utgave av studiet utvides til 20 studiepoeng, og at utvidelsen skje ved at Del 2 utvides fra 5 studiepoeng til 10 studiepoeng. Arbeidsmengden på denne delen av studieprogrammet er så stor i forhold til Del 1, at det synes urimelig at studentene bare tilgodeses med 5 studiepoeng. Pensum må da utvides noe og en del andre forhold ved studiet må eventuelt endres samtidig.

7. Avslutning

Erfaringene etter den første utgaven av det nyutviklede studieprogrammet, er i all hovedsak gode. De aller fleste av de 18 studentene som har fulgt undervisningen, har fått godkjent begge de to delene av studieprogrammet.

Samarbeidet mellom representantene for de tre organisasjonene har fungert godt og tonen har vært god hele tiden, både i planleggingsfasen, under gjennomføringen av studiet og i forbindelse med evalueringen og etterarbeidet.

Oppdragsgiverne (og studentene) har fått et studietilbud som i kvalitet og omfang tilsvarer det som er beskrevet i forarbeider og studieplaner, og som partene har vært enige om. Nord universitet har både fått den økonomiske motytelsen som var avtalt, og dessuten en interessert og tilstedeværende oppfølging fra de to samarbeidende organisasjonene under hele prosessen.

Hvorvidt det finnes økonomisk grunnlag for at studietilbudet kan tilbys flere ganger, vil bli avklart senere. Representantene for de to organisasjonene vi har samarbeidet med om studieprogrammet, Troms landbruksfaglige senter og Norsk Landbruksrådgivning HMS, har begge gitt uttrykk for at studieprogrammet *Helse, miljø og sikkerhet i landbruket* bør fortsette.

Vedlegg

HM108H HMS-ARBEID I LANDBRUKET

Pensumreferanser merket med stjerne * inngår i et kompendium som er til salgs i bokhandelen Akademika ved Universitetet i Nordland.

Pensum (451 sider)

Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften). PDF med brukerrettet veiledning og kommentarer. 30 sider.
<http://www.arbeidstilsynet.no/forskrift.html?tid=78002>

Mæland JG. Forebyggende helsearbeid. Folkehelsearbeid i teori og praksis. Kapittel 1. Universitetsforlaget, 2010. 11 sider. *

Lillestrømerklæringen om helsefremmende arbeidsplasser. 2 sider.
http://www.stamiweber.no/hefa/lillestrom_erklar.html

Intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv 2014 – 2018 (IA-avtalen). 9 sider.
https://www.regjeringen.no/no/tema/arbeidsliv/arbeidsmiljo-og-sikkerhet/inkluderende_arbeidsliv/ia-avtalen-2014-18/IA-avtalen-2014-2018/id752432/

Karlsen JE. Systematisk HMS-arbeid. Høyskoleforlaget, 2010. 177 sider.

Skogstad, A. Psykososiale faktorer i arbeidet. I: Einarsen S, Skogstad A. (red.). Det gode arbeidsmiljø. 2. utgave. Fagbokforlaget, 2011. 26 sider. *

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern m.v. (Arbeidsmiljøloven). 60 sider.
http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/usr/www/lovdata/all/nl-20050617-062.html&emne=arbeidsmilj%d8lov*&&

Forskrift om miljørettet helsevern. 11 sider.
<http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20030425-0486.html>

Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (Brann- og eksplosjonsvernloven). 15 sider.
<http://www.lovdata.no/all/nl-20020614-020.html>

Regjeringen.no (2010). Helse, miljø og sikkerhet i landbruket. Organisering og arbeidsformer. Arbeidsgrupperapport 2010. Landbruks- og matdepartementet. 35 sider.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Helse-miljo-og-sikkerhet-i-landbruket/id600691/>

Forskningsrådet (2013). Helse, miljø og sikkerhet i landbruket. En kunnskapsstatus. 75 sider.
<http://www.forskningsradet.no>

Anbefalt tilleggslitteratur (ressurslitteratur)

Storstad, O., K.A. Holte og O. Aas (2013). Ulykker og arbeidsmiljø i landbruket. Et første overblikk over sentrale HMS-forhold. Rapport 2013:10. Bygdeforskning. 75 sider.

<http://www.bygdeforskning.no/nyheter/ny-rapport-ulykker-og-arbeidsmiljoe-i-landbruket>

Aas et al (2013). En undersøkelse av personskader i landbruket, årsaker og muligheter for forebygging. Arbeidsmedisinsk avdeling, St. Olavs hospital, Trondheim. 45 sider.

<http://www.bondelaget.no/getfile.php/Bilder%20fylker/Nord%20-%20Tr%C3%B8ndelag/Dokumenter/Rapport%20Skadefri%20bonde.pdf>

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET I LANDBRUKET

1. SAMLING (13.10.15 - 14.10.15)

Tirsdag 13. oktober

kl. 10.15 – 11.00

VELKOMMEN, INFORMASJON OG PRESENTASJON AV DELTAKERNE

Ansvarlig: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

kl. 11.15 - 12.00

FOREBYGGENDE, HELSEFREMMEDE OG INKLUDERENDE ARBEID

Foreleser: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

kl. 12.00 - 12.45

LUNSPAUSE

kl. 12.45 - 14.30

ARBEID, ARBEIDSMILJØ OG ARBEIDSMILJØLOVEN

Foreleser: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

kl. 14.45 - 15.30

AKTUALISERING AV HMS-ARBEID I LANDBRUKET

Foreleser: Distriktsleder Halle Arnes, Norsk Landbruksrådgivning HMS, Brønnøysund

Onsdag 14. oktober

kl. 09.15 – 12.00

INTERNKONTROLL AV HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

Foreleser: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

kl. 12.00 - 12.45

LUNSPAUSE

kl. 12.45 - 13.30

GRUPPEARBEID (HELSE, MILJØ OG SIKKERHET I LANDBRUKET 1)

Ansvarlig: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

kl. 13.45 - 14.30

INFORMASJON OM REGISTRERING SOM STUDENT OG BRUK AV FRONTER

Ansvarlige: Rådgiver Isabell Kibsgaard og rådgiver Jørgen Karlsen, Universitetet i Nordland

kl. 14.30 - 15.00

OPPSUMMERING OG EVALUERING AV 1. SAMLING -
OG PRESENTASJON AV 2. SAMLING

Ansvarlig: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

2. SAMLING (08.12.15 - 09.12.15)

Tirsdag 8. desember

kl. 10.15 – 12.00

ORGANISASJONER, LEDELSE, MEDVIRKNING OG INTERNKONTROLL

Ansvarlig: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

kl. 12.00 - 12.45

LUNSPAUSE

kl. 12.45 - 15.30

MATMERK, KVALITETSSYSTEM I LANDBRUKET (KSL) OG «INN PÅ TUNET»

Foreleser: Fagsjef KSL Bjørn Austad Hvaleby, Matmerk, Oslo

Onsdag 9. desember

kl. 09.15 – 11.00

PSYKOSOSIALT OG ORGANISATORISK ARBEIDSMILJØ

Ansvarlig: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

kl. 11.15 - 12.00

BEDRIFTSHELSETJENESTE I LANDBRUKET

Foreleser: Distriktsleder Halle Arnes, Norsk Landbruksrådgivning HMS

kl. 12.00 – 12.45

LUNSPAUSE

kl. 12.45 - 15.30

**ARBEIDSTILSYNETS ROLLE OG FUNKSJON I DET SYSTEMATISK HMS-ARBEIDET
(MED VINKLING MOT HMS-ARBEID I LANDBRUKET)**

Foreleser: Seniorinspektør Magne Kristensen, Arbeidstilsynet, Bodø / Saltdal

kl. 15.30 - 16.00

**OPPSUMMERING OG EVALUERING AV 2. SAMLING -
OG PRESENTASJON AV 3. SAMLING**

Ansvarlig: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

3. SAMLING (02.02.16 - 03.02.16)

Tirsdag 2. februar

kl. 10.30 – 11.00

INFORMASJON OM EKSAMEN

Ansvarlig: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland

kl. 11.00 - 14.00

HVORDAN STÅR DET TIL MED DEN NORSKE BONDEN?

Foreleser: Seniorforsker Reidar Almås, Norsk senter for bygdeforskning, Trondheim

kl. 14.15 - 15.00

VERN MOT BRANN OG EKSPLOSJONER

Studentpresentasjon: Brede Martin Brattli

kl. 15.15 - 16.00

HMS-KULTUR OG VIRKEMIDLER I DET DAGLIGE HMS-ARBEIDET

Foreleser: Adjunkt Reidar Dundas, Bodø videregående skole

Onsdag 3. februar

kl. 09.15 – 11.00

KARTLEGGING AV ARBEIDSMILJØET I LANDBRUKET / PROSJEKT «ARKTISK LANDBRUKSBYGG»

Forelesere: Hanne Storteig, Troms landbruksfaglige senter, Gibostad og
bonde Ola Johansen, Nordheim gård, Pasvik

kl. 11.00 - 14.00

SYKDOMMER OG SKADER I LANDBRUKET

Foreleser: Overlege Oddfrid Aas, Arbeidsmedisinsk avdeling, St. Olavs hospital, Trondheim

kl. 14.15 - 15.00

OPPSUMMERING OG EVALUERING AV 3. SAMLING – OG HELE STUDIET

Ansvarlig: Førstelektor Per-Christian Borgen, Universitetet i Nordland